

Валерій Мачуський

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА: ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО КУРСУ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Розглянуто стратегічний курс на переформатування сучасної політичної еліти. Визначені загальні та особливі тенденції в цьому процесі.

Ключові слова: еліта, влада, політичний клас, конституційні зміни, Україна.

Machusky V. Political elite: definition of the strategic course of Ukraine at the modern stage. *Strategical Course to reform modern political elite is considered. Both general and specific trends in this process are singled out.*

Key words: elite, power, constitutional amendments, Ukraine.

З перемогою громадян України в Революції Гідності у 2014 році та шокуючим перебігом наступних подій (анексія Криму та війна на Сході України) перед політичною елітою постали нові виклики. Потрібно було повністю переорієнтувати геополітичний вектор зі Сходу на Захід, швидкими темпами впроваджувати реформи, рятувати економіку, посилювати безпеку та обороноздатність країни. Все це потребувало чималих зусиль як з боку правлячої верхівки, так і мобілізації самих громадян.

На відміну від «помаранчевої революції», під час якої підтримувався певний лідер і котрий згодом, не виправдавши сподівань, призвів громадян до апатичних настроїв, Революція Гідності вже на початку подій не робила ставку на лідерів, які здебільшого виконували представницькі функції, делеговані протестувальниками. Саме тоді був сформовано запит на зміну геополітичного вектора, реформування політичної системи та долучення до демократичних західних цінностей.

Проте, здобувши владу, новий правлячий клас (який більшою мірою був сформований зі старих облич, які впродовж багатьох років уже довели свою неефективність) не виявив політичної волі щодо кардинальних перетворень у державі. Тільки під тиском громадськості та міжнародних інстанцій правлячий клас поступово почав втілювати в життя певні реформи в державі.

Відомо, що політичні еліти і політичні лідери завжди відігравали значну роль у історії та долі будь-якої держави. Саме від професійності та особливих якостей лідерів залежить розвиток будь-якої країни. Відомо з історії, як одна особа спроможна творити величезні зміни та впливати на велику кількість людей завдяки успішним реформам. Подібними прикладами можуть слугувати політичні лідери від стародавніх Перикла і Лікурга до сучасних Маргерет Течер, Лі Куан Ю та М. Саакашвілі. Ці непересячні постаті майже одноосібно зуміли змінити політичну систему.

Як відомо, політична еліта – це привілейована група людей, наділена особливими психологічними, професійними і політичними якостями, яка бере участь у розробці і здійсненні рішень у сфері державної влади або впливу на неї. Але перед тим, як розпочати розгляд сучасної політичної еліти України, слід проаналізувати думки з цього приводу вітчизняних науковців та визначити стан та ступінь якісної відповідності сучасних та колишніх керівників нашої держави для визначення їх «елітарності».

М. Шульга виділяв чотири етапи становлення національної еліти. Так, на першому етапі (1989 – 1994 рр.) відбувалася конвертація політичного та адміністративного капіталу в економічний. Цей етап характеризується формуванням нової еліти поряд з колишньою радянською. Також відбувається накопичення капіталу кримінальними структурами. На другому етапі (1994 – 2000 рр.)

формуються владно-економічні клани, які об'єднують у собі кримінальні елементи, стару і нову еліти. Клани вступають у протистояння один з одним за контроль над центральною владою. На третьому етапі (2000-2004 рр.) правляча еліта криміналізується. Виникають потужні олігархічні клани, побудовані за принципом зрощення влади і власності. Четвертий етап, який розпочався з 2004 року, характеризується розколом владної еліти, протистоянням великих власників з центральною владою за звільнення від патронату вищих державних діячів [1].

Вітчизняні дослідники В. Пилипенко, Ю. Привалов та В. Ніколаєвський також відзначають, що суттєвою ознакою владної еліти є її спадковість. Так у 1996 р. 75 % посад у нових владних структурах обіймали представники колишньої комуністичної номенклатури. Ротація владної еліти, на їх думку, базується на відносинах «патрон-клієнт». Добір нових кадрів відбувається за рахунок неформальних зв'язків, а не на показниках професійності чи інтелекту, на принципі особистої відданості, родинних чи земляцьких зв'язках.

Контр-еліта, яка сформувалася у 1980-х рр., за часів «перебудови», у колах інтелігенції та мала націоналістично-демократичний характер, виявилася слабкою та незгуртованою, мала низьку фінансову забезпеченість і не змогла подолати владу колишніх номенклатурників, які перехопили гасла незалежності та демократії.

Також дослідники зазначають, що саме наприкінці 1990-х – на початку 2000-х рр. відбувається становлення потужних регіональних еліт, які розпочинають боротьбу за Київ. Апогеєм цієї боротьби виступає «помаранчева революція» [2].

Анатолій Береза, розглядаючи стан політичного класу України, виділяє кілька найбільш нагальних проблем формування влади:

- Високий рівень централізації влади;
- Суперечність чинного законодавства;
- Непрозорість добору кандидатів;
- Надмірна політизація діяльності керівників місцевих адміністрацій;
- Незадовільний стан оплати праці державних службовців;
- Значна плінність кадрів [3].

Б. Кухта у своїх дослідженнях дійшов висновку, що державна концепція так і не набула чіткої вираженості і була мало зрозумілою громадянам. Державна концепція повинна мати чітку, лаконічну форму, базуватися на національній ідеї та будуватися на основі зваженого почуття гідності своєї держави, індивідуальності кожного громадянина. Пануюча ідеологія рівності та соціальної справедливості, що дісталась Україні в спадок від СРСР, формує насамперед рабську свідомість. Елітарність --- це панування професіоналізму, індивідуалізму, яскравих особистостей, кращих. Тільки неординарні особистості можуть вивести Україну зі системної кризи. Політика має стати персоналізованою, а не безликою, індивідуальною, не прикриватися безвольними масами [4].

Г. Щедрова наголошує, що для виходу з кризи необхідно насамперед змінити правила гри, для того щоб політична еліта мала змогу формуватися на конкурентних засадах через прозорий виборчий процес. Проте виборче законодавство в Україні є нестабільним і часто змінюваним в інтересах правлячого класу. В процесі розбудови державності Україна пройшла шлях від мажоритарної до пропорційної виборчої системи через змішану, до якої знову незабаром повернулася. І всі вони показали неефективність через закритість списків та адміністративний тиск.

В Україні взаємодія еліт відбувається за двома моделями: горизонтальною та вертикальною. Причому горизонтальна модель передбачає підвищення ролі політичних еліт, появу елементів поліархії, зменшення впливу центру на перебіг політичного процесу, поглиблення політичної конкуренції. Вертикальна, навпаки, передбачає сильну президентську владу, за якої оновлення еліти зокрема та функціонування держави загалом підкоряється позасистемним правилам гри.

Г. Щедрова доходить висновку щодо наявності зв'язку між якістю політичної конкуренції та політичною культурою суспільства. Порушення принципів чесної політичної конкуренції в українському політичному процесі є спадщиною радянського режиму і виступає наслідком апатії населення, несформованості громадянського суспільства і сприяє розвитку патримоніально-клієнтальних зв'язків. При цьому на характер політичної конкуренції впливають регіональні ідентичності, які зумовлені

відсутністю повноцінного громадянського суспільства, диспропорціями соціально-економічного розвитку, культурно-ціннісними та геополітичними орієнтаціями громадян.

Також суттєвий вплив на характер і роль політичної конкуренції справляє форма державного правління, тип виборчої системи і якість законодавчого забезпечення. Останнє потребує глибинного покращення, що сприяло б регламентації політичної конкуренції, визначенню чітких прозорих правил її перебігу, обмеженню брудних технологій. Це стосується і діяльності сучасних політичних лідерів, які не намагаються професійно виконувати свої обов'язки, часто використовують популістські гасла і прагнуть максимально сконцентрувати владу в своїх руках.

Політичні партії, які зазвичай і є колискою для нової еліти та лідерів, не виконують своїх обов'язків. Українським партіям притаманна надкласовість, маргінальність, ідеологічна і соціальна розмитість. Вони виступають не механізмом рекрутування та виховання нової еліти, а знаряддям конкуренції між уже існуючими політичними групами. Українські політичні партії характеризуються відсутністю внутрішньопартійної демократії та, як наслідок, слабким впливом рядових партійців на ухвалення рішень, непрозорою механізмом формування партійних списків [5].

Інший український учений, Д. Коротков зазначає що головною ознакою політичної еліти України є безпрецедентна дифузія великого капіталу та політики. Це гальмує демократичну консолідацію суспільства в Україні. Головними акторами в політиці і надалі залишаються фінансово-політичні групи, які повністю монополізували економічні, політичні та адміністративні важелі дії. Це робить політичну еліту в сучасній Україні закритою, консервативною. Вона спромоглася максимально обмежити конкуренцію через вкладання владних ресурсів у формальні соціально-політичні інститути. Проаналізувавши стан та розвиток еліт в Україні, Д. Коротков дійшов висновку, що виборчий процес набув детермінуючого значення в державі. Саме через вибори громадянин може хоч якось вплинути на існуючу модель влади. Тому насамперед потрібні якісні зміни у виборчому законодавстві для поглиблення конкуренції у політичному просторі [6].

Професор А. Пахарев зазначає, що в 1991 р. в Україні склалися всі передумови для створення нової політичної еліти. Було ухвалено багато демократичних законів, створювалися політичні партії та громадські об'єднання. Проте управлінська структура радянської доби, змінивши начебто ідеологічні орієнтири, швидко пристосувалася до нових реалій та очолила нові демократичні інституції. Таким чином склалася двояка тенденція рекрутування політичної еліти. З одного боку, управлінська еліта колишньої радянської номенклатури, яка мала досвід організації та не допускала в свої ряди нових людей, і нова еліта, яка формувалася в надрах партійних і парламентських структур. З одного боку, досвід управлінців був вкрай важливий для розбудови молодого держави, з іншого --- це призвело до консервування управлінської еліти та визначило її закритість і недемократичність у подальшому.

Дослідник зазначає, що ще в 2003 р., тобто після 12 років незалежності, посади голів уряду, керівники всіх важливих відомств та більше 73 % складу всього бюрократичного апарату становили вихідці з радянської партійної номенклатури. Створення академій, що готували нові управлінські кадри, суттєво не вплинуло на ефективність старої системи, бо, як і раніше, добір на посади відбувався не за професійними якостями, а за суб'єктивними факторами прихильності або родинних зв'язків.

Головним каналом добору еліт залишається в Україні бізнес-еліта. Після становлення у 1990-х рр. переділу сфер впливу, ринків та залишків радянської промисловості бізнес-еліта активно розпочала боротьбу за владу. Для успішної економічної діяльності потребувався надійний державно-управлінський механізм. Так, за роки незалежності кількість підприємців у Верховній Раді України збільшилась з 12 % до 70%. Великі фінансово-промислові клани розпочали боротьбу між собою, постійно змінюючи один одного при владі. Це позначилося і на якості політики, і на суспільно-державному прогресі бо інтереси бізнес-еліти сконцентровані лише на збільшенні особистих статків, а не на розвитку держави.

Таким чином правляча верхівка в Україні поки що має формальний статус політичної еліти і не відповідає багатьом ознакам цього поняття [7]. Багато українських дослідників взагалі

вважають недоречним зараховувати можновладців в Україні до політичної еліти (яка передбачає відповідність певним характеристикам та критеріям щодо оцінки професійності). І навіть вивели нове поняття --- «політичний клас», під яким вони розуміють усіх, хто має відношення до управління державою і суспільством, включаючи опозицію. Також українські вчені відзначають, що сучасна політична, так звана, еліта формувалася переважно за номенклатурним принципом і має клановий характер. Рівень політичної кваліфікації, політична і правова культура, особисті якості, відбір політиків не за ознакою професійності, а за належністю «до своїх», не надає можливості зараховувати правлячий клас України до еліти.

Так, професор Ф. Рудич дає таке трактування поняттю політичний клас: «Політичний клас являє собою вищі соціальні прошарки, які володіють атрибутами впливу, зосередили в своїх руках реальну владу або прагнуть до неї в основних (ідеологічній, політичній, економічній, зовнішньополітичній) сферах життєдіяльності держави. Це депутатський корпус парламенту, адміністративно-управлінська еліта, еліта судової влади, дипломатична і військова еліта, лідери політичних партій, громадських рухів, керівники впливових політологічних центрів, фондів, політичні технологи, політичні журналісти та коментатори» [8].

О. Крюков, інший український дослідник, вважає, що «політичний клас – це група, яка об'єднує тих, хто безпосередньо здійснює політичні та урядові функції. Правлячий клас перебуває між елітою та політичним класом. Це привілейовані елементи, які не виконують власне політичних функцій через свою фінансово-економічну могутність, моральний авторитет у суспільстві, але здійснюють вплив на тих, хто править, і тих, ким управляють. Між ними точиться боротьба, яка не дозволяє їм злитися в монолітну еліту. У цьому плані виявляється різниця між демократичними та тоталітарними режимами: обидва мають правлячий клас (меншість, яка при владі), але можливість його контролю з боку політичного класу (визначних впливових людей суспільства) є тільки в демократичних суспільствах» [9].

М. Головатий, даючи визначення поняттю «політичний клас», зазначає що він має формальний статус у суспільстві, не пов'яза-

ний зі суспільним визнанням. Це здебільшого професійні функціонери, які обіймають вищі посади в державі та працюють не в загальнодержавних інтересах, а відстоюють насамперед особисті інтереси та інтереси кланово-корпоративних груп, яким вони підпорядковуються. Також він наполягає, що політичний клас повинен обслуговувати перш за все національні інтереси титульної нації України, а не маніпулювати поняттями мови, історії та культури [10].

Р. Балабан характеризує політичний клас України як кастовий і малоефективний, який має ознаки клубності та відстороненості від громадянського життя. Політичний клас, на його думку, є спонтанно сформованим і не виконує функції флагмана суспільства. Також він не є носієм класичних цінностей, є номінальним і спонтанно утвореним. Політичний клас в Україні є олігархізованим, що зумовлено некласичними принципами ведення бізнесу, який теж малоефективний і тому потребує «підтримки» з боку держави. Вихід дослідник вбачає не в пошуку та очікуванні нових політиків, а в зростанні середнього класу як найбільш активної і свідомої верстви суспільства [11].

Л. Кочубей відносить до особливостей функціонування політичного класу в Україні такі чинники:

- зміна виборчої системи (пропорційна система, але з відкритими списками);
- створення нових партій, які будуються з низів і таким чином невілюють втручання у партійну діяльність ззовні;
- принцип зміни поколінь.

Вона також відзначає певні особливості становлення політичного класу в Україні, таких як наслідування політичним класом досвіду попередньої політичної еліти, яка проявляється у схильності до патронажно-клієнтельських стосунків, злиття влади і приватної власності, ототожненні влади з конкретною людиною. Також недостатній професіоналізм та невідповідальність політичного класу зумовлюють низький рівень суспільної підтримки, що призводить до відчуженості влади від населення. Тому на порядку денному стоїть питання зміни старої генерації політиків.

Серед факторів згуртування політичного класу в Україні домінує орієнтація на сильного лідера, який формує навколо себе

команду відданих йому соратників. При цьому відмічається галузевий та регіональний фактори створення таких команд. Знову ж механізм рекрутування нових членів еліти відбувається через необхідні зв'язки у «команді», патронаж [12].

О. Корнієвський характеризує сучасну політичну еліту України як «негромадянську», що зумолює нездатність цієї еліти ставити суспільні інтереси вище приватних. Також він вказує на самоізоляцію політичної еліти від народу та його нагальних потреб, відсутність діалогу між владою та громадянським суспільством. Це і спричинило, на його думку, протистояння між народом і владою наприкінці 2013 року у так званому «Євромайдані». У суспільстві визрів запит на контроль над владною елітою та її підзвітність громадянам. Проте колишня опозиція здобувши з перемогою Революції Гідності владу, знову зачинила двері перед громадянським суспільством, закривши соціальні ліфти та дистанціювавшись від народу, розпочала гру за старими правилами.

Основною функцією громадянського суспільства він називає забезпечення надійного зв'язку між владою та народом. Також громадянське суспільство відіграє вирішальну роль у кадровому доборі еліти та виступає надійним важелем впливу на владу, змушуючи виконувати взяті на себе зобов'язання. Діючу владу дослідник називає закритим елітним клубом, який, на відміну від розвинених демократій, не володіє ефективними каналами комунікації з громадськістю.

Альтернативи перспективі оновлення політичної еліти через розбудову потужного громадянського суспільства – не існує. Необхідні умови для подальшої демократизації влади дослідник вбачає в законодавчих нововведеннях, які забезпечать відкритість владної еліти та гарантування ротаційної спроможності представницьких органів. Для цього потрібне створення виборчого законодавства з відкритими списками, механізмом відкликання депутатів, обмеження депутатських термінів двома строками, зменшення прохідного бар'єра, департизація політичної системи [13].

С.Брехаря відзначає великий вплив капіталу на формування політичного класу в Україні. При цьому розділяє три рівні взаємодії: прямий, опосередкований та тіньовий. У першому випадку йдеться про особисте представництво бізнесменів в органах влади, в другому – вплив на владу через своїх ставлеників, на

третьому рівні – вплив на бюджетні та приватизаційні процеси. Наразі в Україні існують три потужні олігархічні клани, які очолюють Р. Ахметов, І. Коломойский та В. Пінчук і які справляють безпосередній вплив на всі політичні процеси в державі. Союз капіталу та номенклатурної еліти дав поштовх до виникнення такого явища, як «керована приватизація», яка легалізувала передачу державних підприємств у руки бізнесу за достатньо вигідними умовами для капіталістів. Розуміючи силу інформаційного простору, великі бізнес-групи створюють потужні медіа-імперії, через які можуть справляти додатковий вплив на владу та суспільство[14].

Ф. Рудич, розглядаючи політичний клас в Україні, зазначає, що перед владою постають кілька викликів:

Перший – це напрацювання консолідуючої ідеології, що передбачає наявність ідеологічного консенсусу щодо найважливіших і значущих для розвитку громадянського суспільства цінностей.

Другий – державна влада повинна створити правові, політичні та організаційні умови для існування інститутів громадянського суспільства та зобов'язана виступити гарантом їх функціонування.

Третій – у своєму економічному розвитку Україна повинна перейти від доктрини «розвитку навздогін» до доктрини «розвитку на випередження». Для цього економіка України потребує суттєвих структурних змін через відтворення цілісної національної, а не корпоративної економіки. Для цього потрібна обґрунтована концепція економічних реформ та професійно підготовлені кадри [15].

А. Лой підкреслює, що вітчизняна політична еліта перебуває у ризикованому стані мінімального контакту з громадянським суспільством. У суспільстві назрів запит на оновлення політичного класу, який би був відокремлений від олігархічного бізнесу. Для цього потрібна атмосфера постійного тиску громадянського суспільства на владу. Тільки витіснивши сучасну примітивну бізнесово-політичну еліту, суспільство матиме змогу і перспективу розвитку [16].

Таким чином, Україною правлять не професійні, досвідчені особистості, які мають на меті загальнодержавне процвітання, а невелика група представників різних олігархічних кланів, зацікавлених у відстоюванні інтересів «своїх». Яскравим прикладом «професійності» української, так званої, еліти може слугувати

бесіда колишнього очільника ДФС Романа Насірова с потужним грузинським реформатором К. Бендукідзе. Р. Насіров, будучи головою одного з великих українських банків, виявив абсолютне незнання податкової системи України, яку згодом очолив [17].

Політикум України переважно складається з вихідців різних бізнес-кланів. Це надає їм можливість зберегти бізнес від зазіхань інших олігархів та через непрозорі правила гри на ринку утримувати конкурентність своїх застарілих і неефективних підприємств. Втративши владу та опинившись в умовах конкурентного європейського ринку, їх очікує банкрутство.

Проте політичний клас України вже не може працювати за старими схемами. За три роки в Україні з'явилася досить потужна група громадян, серед яких є журналісти, волонтери, активісти, що беруть на себе контроль за діями влади. Окрім того, на верхівку влади чиниться постійний тиск з боку міжнародних організацій, які вимагають продовження реформ. Тож до останніх здобутків сучасного політичного класу можна віднести:

1. У правоохоронній сфері – створення патрульної поліції та переатестація старої міліції.

2. У частині децентралізації влади – поява відповідної законодавчої бази, створення нових територіальних громад, проведення місцевих виборів та передача частини податкових надходжень до місцевих бюджетів.

3. Судова реформа рухається повільно, проте в ній теж є суттєві зрушення, як то: конституційні зміни в частині правосуддя, зняття частини імунітету з суддів, створення Вищої ради правосуддя, проведення конкурсів на посади суддів, зміни в діяльності Конституційного Суду України.

4. Створення незалежних від діючої влади антикорупційних органів – Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Ці два органи вже нині доводять свою ефективність, повертаючи сотні мільйонів вкрадених з бюджету гривень.

5. Введення е-декларацій для депутатів та чиновників, що сприяє прозорому контролю за доходами влади та ускладнює можливість незаконного збагачення.

6. Введення системи Прозоро в державних закупівлях, в яких свого часу зникали мільярди державних коштів у невідомому напрямі.

7. Багато державних посад тепер обіймаються тільки на конкурсній основі під контролем громадськості. Це підвищує професійність майбутніх чиновників та зменшує їх залежність від бізнесових та олігархічних кіл.

На підході пенсійна, освітня та земельні реформи.

У міждержавних відносинах Україні вдалося підписати ЗСТ, доєднатися до безвізового простору з ЄС, через Стокгольмський арбітражний суд зняти великий борговий тягар за газ перед російським «Газпромом» та домогтися накладення економічних санкцій на агресивну Російську Федерацію. Також Україна поступово виходить з економічної залежності перед РФ, скорочуючи товарообіг, переорієнтовуючись на західний ринок та закупаючи енергоносії за конкурентними цінами. Все це позитивно впливає на посилення незалежності держави.

Головними наступними діями у формуванні стратегічного курсу політичного класу повинні бути:

1. Зміна виборчого законодавства. Обрання парламенту за пропорційною системою з відкритими виборчими списками та позбавленням депутатської недоторканності ускладнить нове проходження колишніх неефективних політиків, які переважно користуються статусом законотворців для укриття від кримінальних справ та корупції. Це підвищить якість та ефективність парламенту, а також відповідальність парламентських партій щодо виконання своїх передвиборчих програм. Самі ці пункти усіляко замовчуються діючою Верховною Радою України, хоча ці питання були порушені у передвиборчих програмах усіх нині представлених політичних партій у парламенті.

2. Негайне створення Антикорупційного суду України. На сьогодні, незважаючи на досить ефективні дії САП та НАБУ, старі суди здебільшого саботують дії антикорупційних органів та відпускають злочинців на волю. Невідворотне покарання змусить майбутню еліту не так легко використовувати владу задля особистих цілей. Проте незважаючина тиск з боку Заходу, нардепи відверто саботують прийняття відповідного закону.

3. Прозорий конкурсний відбір на всі керівні державні посади. Це підвищить якість, професіоналізм та відповідальність майбутньої політичної еліти.

Таким чином, можна дійти висновків, що сучасна влада є історично та структурно похідною від радянської номенклатури, «збагаченою» кримінальними та олігархічними елементами в 1990-х рр., є закритою за своєю суттю і не відповідає викликам сьогодення. Також неможливо зарахувати її за багатьма ознаками до класичної політичної еліти, тому за всі 26 років незалежності вона має перехідний і нестійкий характер і дістала від науковців назву «правлячий клас», або «політичний клас», і розглядається як основа для створення в майбутньому дійсно політичної національної еліти, яка буде відповідати високому званню і репрезентуватиме інтереси суспільства та користуватиметься його підтримкою.

До проблем створення політичної еліти науковці відносять неефективну виборчу систему з закритими списками, відсутність масових партій, у надрах яких і відбувається селекція майбутніх еліт, відсутність прозорості і конкуренції під час добору управлінців. Нинішні управлінці, які змінили колишній злочинний уряд В. Януковича, довели свою малоефективність у спробі провести реформи протягом 2014-2017 рр. Система, яка склалася ще у 1990-х рр., і далі функціонує, ставлячи під загрозу не тільки добробут громадян, а й загалом життєздатність та майбутнє всієї держави.

Попри активний спротив олігархічних кланів певні зрушення в Україні є. Завдяки прозорій системі конкурсного відбору та активній участі громадськості нові органи, що були сформовані (такі, як Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне антикорупційне бюро України, Національна патрульна поліція), вже показують свою ефективність. Проте реформи поки що половинчасті – незважаючи на гучні справи проти посадовців, недореформована судова система не в змозі довести антикорупційні справи до логічного завершення – покарання. Незважаючи на тиск з боку міжнародної спільноти щодо скорішого ухвалення закону про Антикорупційний суд, народні депутати України усяляко затягують законотворчий процес.

В управлінні державою, з одного боку, є певні позитивні зрушення, такі як призначення іноземних топ-менеджерів, які

довели свою ефективність у своїх країнах. Але, з іншого боку, бачимо стару неефективну корумповану систему управління державним майном, через яке, наче через решето витікають мільярди гривень платників податків. Зрештою, об'єми корупції в Україні вражають – майже половина бюджетних коштів потрапляють у кишені чиновників.

У процесі реформи децентралізації певна частина грошей буде залишатися на місцях і таким чином зможе контролюватися місцевими громадами. Ця реформа зможе показати свою ефективність лише у майбутньому, бо нині, зважаючи на досить аполітичне і неактивне ставлення більшості громадян до місцевих справ, неможливо зробити належні висновки.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що в Україні дійсно відбуваються позитивні перетворення, проте вони ще мало торкнулися старого політичного класу, який усіма правдами чи неправдами намагається утриматися при владі.

1. Шульга М. Етапи становлення політичної еліти в Україні в роки незалежності / М. Шульга // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – Вип. 4. – 2006. – С.34.

2. Пилипенко В. Владна еліта у контексті суспільного розвитку / В. Пилипенко, Ю. Привалов та В. Ніколаєвський. – К. : Фоліант, 2008. – С. 37.

3. Береза А. Реформування публічної влади: сучасні концепції та політична практика: монографія/ А.Береза. – К. : ЛОГОС, 2012. – С. 280.

4. Кухта Б. Політичні еліти і лідери./ Б. Кухта, Н. Теплоухова. - Львів.: Кальварія, 1997. –С. 216.

5. Щедрова Г. Формування політичної конкуренції еліт в сучасній Україні./ Г. Щедрова, С. Щедров. – Луганськ: Елтон-2, 2013. – С. 265.

6. Коротков Д. Політична система України: становлення та розвиток у виборчому процесі / Д. Коротков. - Харків.: Вид. ХНЕУ, 2012. – С.186.

7. Пахарев Д. Политические элиты современной Украины: каналы рекрутирования/ Д. Пахарев. // Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України.- 2010. -Вип. 1(45). – С. 34.

8. Цит. за: Рудич Ф. Політичний клас в сучасній Україні: методологічний контекст/ Ф. Рудич // Сучасна українська політика. Політика і політологи про неї. - К., 2009. – Вип. 16. – С. 6-7.

9. Цит. за: Крюков О. Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення: монографія / О. Крюков. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – С.21.

10. Головатий М. Поняття «політична еліта» і «політичний клас» в контексті сучасної політичної думки / М. Головатий. // Політичний менеджмент. - Український центр політичного менеджменту.- Спец. випуск. – 2008. – С. 21.
11. Балабан Р. Політичний клас: виклики та ризики / Р. Балабан // Наукові записки. -ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України - 2010.- Вип. 1(45).— С. 112.
12. Кочубей Л. Сучасні політичні еліти та політичний клас: визначення, моделі та особливості становлення / Л. Кочубей // Наукові записки. - ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України.-2010. - Вип. 1(45).— С. 51.
13. Корнієвський О. Громадянське суспільство та правляча еліта: проблеми взаємовідносин у сучасній Україні/ О. Корнієвський// Стратегічні пріоритети.- НІСД. - 2014. –Вип. 3(32).– С. 120.
14. Брехаря С. Фінансово-промислові групи як структурний елемент політичного класу України / С.Брехаря // Політичний менеджмент. - Український центр політичного менеджменту.- Спец. випуск. - 2008. – С. 160.
15. Рудич Ф. Політичний клас України: виклики сучасності / Ф. Рудич // Політичний менеджмент. - Український центр політичного менеджменту.- Спец. випуск. - 2008. – С. 15.
16. Лой А. Постсовковий синдром української еліти / А. Лой // Філософська думка. - Інститут філософії імГ.С. Сковороди.- 2016. - Вип. №1– С. 10.
17. КахаБендукидзе : Может в Украинеполитическийкласс и бюрократиясросшееся ? //Украинская правда [Електронний ресурс].–режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2016/11/13/7126674/>